

Kako se troši novac iz „zelenih“ fondova u Beočinu?

Šta se dešava sa lokalnom eko taksom u **Beočinu**? Prikupljali smo dokumentaciju, istraživali, razgovarali, diskutovali, pitali i tu priču prenosimo sa iskrenom nadom da ćete bolje razumeti kako se troše „zelene“ pare...

DEJAN MAKSIMOVIC

U periodu 2010-2019. godine, prihodi Fonda za zaštitu životne sredine opštine Beočin uglavnom su bili bez velikih odstupanja, ostvareni u sličnim iznosima, između 30 i 46 miliona dinara. U prvih šest godina, početkom i sredinom perioda, prihodi su imali trend stalnog blagog pada, zatim od 2016. godine beleži se porast, a u 2019. godini veliki pad prihoda. Po visini iznosa prihoda, beočinski fond bio je između 13. i 26. mesta u Srbiji; najviše mesto beležio je 2010. i 2012, a najniže 2015. godine. S obzirom na broj stanovnika (opština Beočin je po popisu 2011. godine imala 15.630 stanovnika i bila je na 98. mestu u Srbiji), lokalni „ekološki“ fond je relativno razvijen, sa iznad prosečnim приходima. Najveći udeo u приходima imala je posebna naknada

za zaštitu i unapređenje životne sredine (šifra 714562), koju pripisuje lokalna samouprava i koja je u potpunosti prihod lokalnog budžeta. Ova naknada imala je udeo od 85 do 97 odsto od ukupnih prihoda fonda, u zavisnosti od godine. U tabeli 1 su iskazani tekući prihodi od svih „eko“-naknada, za period 2010-2019. godine (samo za 2019. godinu iskazan je zbirni iznos od svih naknada).

Dokumenti nedovoljno transparentni

Podatke o izvršenim rashodima dobili smo iz završnih računa budžeta i izveštaja o korišćenju sredstava Fonda za zaštitu životne sredine. U slučaju Opštine Beočin, ovi dokumenti međusobno nisu usaglašeni i u njima se mogu naći različiti podaci o izvršenim rashodima fonda. U tabeli 2 su crveno označene godine gde se to uočava.

Kao konačan izvor za utvrđivanje iznosa rashoda, opredelili smo

se za završni račun. Ovaj dokument smatramo pouzdanijim, jer ga usvaja lokalna skupština. Samo u dva slučaja upotreбили smo izveštaj o korišćenju sredstava fonda, i to za 2014. godinu, jer podatak o rashodima fonda nije ni prikazan u završnom računu za tu godinu, i za 2019. godinu, jer do zaključenja istraživanja završni račun nije usvojen.

Pojava da su dokumenti međusobno neusaglašeni je česta u Srbiji, a razlog je taj što ih donose i usvajaju različiti organi. Oko 95 odsto programa Fonda za zaštitu životne sredine donosi lokalna skupština, gradsko/opštinsko veće, predsednik opštine ili gradonačelnik. Međutim, samo trećinu izveštaja o izvršenju tih programa usvaja isti organ koji je doneo program. Izveštaje uglavnom usvaja gradska/opštinska uprava, bez objave u službenom glasilu. Da nema zakonske obaveze dostavljanja Ministarstvu

zaštite životne sredine, pitanje je da li bi se ovi izveštaji uopšte sačinjavali. Upravo je takav slučaj u opštini Beočin, gde Program korišćenja sredstava Fonda donosi opštinsko veće, dok Izveštaj o korišćenju sredstava usvaja opštinska uprava. Kada se uzme u obzir da završni račun budžeta usvaja lokalna skupština, jasno je zašto se javljaju različiti podaci u ovim dokumentima.

Ovakva praksa umanjuje verodostojnost dokumenata, a vlast čini manje transparentnom. Očito je da vlasti rado obaveštavaju javnost o planovima, ali to izbegavaju da čine kada treba da je izveste o tome šta je od obećanog zaista urađeno i sa koliko novca. I slučaj opštine Beočin još jedan je od onih koji ukazuju na neopodnost izmene Zakona o budžetskom sistemu, kojim bi se propisalo da i programe budžetskih fondova i izveštaje o sprovođenju tih programa, donosi i usvaja lokalna skupština.

Rashodi fonda niži su od prihoda od naknada – deo prihoda troši se nenamenski

U skladu sa Zakonom o zaštiti životne sredine, sredstva od „eko“-naknada su namenska i moraju se trošiti kroz Program korišćenja sredstava budžetskog fonda za zaštitu životne sredine. Zbir prihoda od ovih naknada je najmanji iznos koji je, u skladu sa zakonom, morao da se potroši u okviru

INFO ŠTA KAŽU PREDSTAVNICI OPŠTINSKE UPRAVE

O ekološkim aktuelnostima u Beočinu razgovarali smo s **Mitrom Milinkovićem, predsednikom Opštine**.

- Po mom mišljenju, stanje životne sredine u Beočinu je zadovoljavajuće. Problem predstavlja ponašanje samih građana i posetilaca Opštine Beočin koji ne brinu o životnoj sredini, budući da imamo dosta divljih deponija. Imamo situaciju da radnici naše komunalne službe zateknu

poluprazan kontejner sa smećem bačenim pored njega. To je nemarnost i nepoštovanje životne sredine.

Naše komunalno preduzeće ima gradsku deponiju gde se odlaže smeće iz Beočina i svih sela naše opštine. Postavljeni su adekvatni kontejneri, a imamo i Regionalni plan upravljanja otpadom. Verujem da svesnim i odgovornim ponašanjem svi mi, kao građani, možemo dovesti u red stanje u komunalnom sektoru.

Na pitanje o kvalitetu vazduha i aerozagađenu u Beočinu, predsednik Opštine Beočin odgovara:

- Sticajem okolnosti, na kvalitet vazduha utiče više faktora, pa i klimatske prilike. U zimskom periodu dosta se lože drva i ugaj, tako da su individualna ložišta značajni zagađivači. U Beočinu imamo cementaru čiji se rad, preko mernih stanica, prati i na pokrajinskom i na republičkom nivou. Takođe imamo i Savet za zdravlje, koji nadgleda situaciju. Moram da kažem da je situacija bolja nego što je bila pre 20 godina jer u fabrici imaju savremene filtere. Međutim, na kvalitet vazduha utiče i gust saobraćaj, ali budući da kamioni koji dolaze u cementaru prolaze kroz celu našu državu - ako zagađuju ovde, zagađuju svuda.

Na pitanje kako se prikupljaju i troše sredstva za Fond za zaštitu životne sredine, predsednik Opštine odgovorio je da nije upoznat, ali da može da se konsultuje sa saradnikom.

J. M.

fonda. Ukoliko se u jednoj godini ne realizuju sve aktivnosti i ne utroši sav novac, neutrošen iznos se, u skladu sa Zakonom o budžetskom sistemu, prenosi u narednu godinu i čini prenete prihode Fonda.

Uprkos zakonskoj obavezi, do kraja 2015. godine je više od 80% lokalnih samouprava u Srbiji sistematski trošilo manje novca kroz Fond za zaštitu ži-

votne sredine, nego što je prihodovalo od naknada. Ostatak je trošen mimo fonda, uglavnom nenamenski, na aktivnosti koje nisu u vezi sa zaštitom životne sredine. Od decembra 2015. godine, izmenama Zakona o budžetskom sistemu, sredstva od „eko“-naknada prestala su da budu namenska. To je omogućilo organima vlasti da bez ograničenja i sada ne kršeći zakon,

Godina	Naknada za vozila na motorni pogon	Naknada za supstance koje oštećuju ozonski omotač i naknada za plastične kese	Naknada za emisiju SO ₂ , NO ₂ , praškastih materija i odloženi otpad	Posebna naknada za zaštitu i unapređenje životne sredine	UKUPNO
2010.	1.190.040	0	2.891.195	36.772.448	40.853.683
2011.	1.209.577	0	71.877	36.144.695	37.426.149
2012.	943.264	0	3.453.315	33.890.285	38.286.864
2013.	-	0	1.664.376	34.046.850	35.711.226
2014.	-	0	253.008	30.641.417	30.894.425
2015.	-	0	997.874	29.112.682	30.110.556
2016.	-	0	2.077.560	41.939.384	44.016.944
2017.	-	0	6.963.873	39.918.678	46.882.551
2018.	-	0	6.185.798	34.892.428	41.078.226
2019.	-	0			15.567.360

Godina	Tekući prihodi od eko naknada	Planirani rashodi Fonda (po godišnjem programu korišćenja sredstava)	Izvršeni rashodi Fonda (po završnom računu)	Izvršeni rashodi Fonda (po izveštaju o korišćenju sredstava Fonda)	Rashodi fonda koji su korišćeni u istraživanju
2010.	40.853.683	23.000.000	19.382.629	Nema podatak	19.382.629
2011.	37.426.149	23.500.000	20.962.243	Nema podatak	20.962.243
2012.	38.286.864	41.500.000	34.295.565	Nema podatak	34.295.565
2013.	35.711.226	44.300.000	35.673.071	39.548.100	35.673.071
2014.	30.894.425	39.500.000	Nema podatak	30.894.000	30.894.000
2015.	30.110.556	40.000.000	19.125.333	30.110.557	19.125.333
2016.	44.016.944	40.000.000	21.499.586	44.016.946	21.499.586
2017.	46.882.551	27.684.000	19.906.595	19.906.595	19.906.595
2018.	41.078.226	26.160.000	61.311.006	28.216.643	61.311.006
2019.	15.567.360	20.644.000		20.305.988	20.305.988
Σ	360.827.984				283.356.016

nastave da prenamenjuju sredstva i troše ih u druge svrhe.

Bez obzira koji se dokument koristi kao izvor podataka o rashodima Fonda, u opštini Beočin oni su najčešće manji od iznosa prihoda od „eko“-naknada. Za deset prethodnih godina, prihodi opštine Beočin od „eko“-naknada bili su 360,8 miliona dinara, dok su rashodi bili 283,3 miliona dinara, tako da je nagomilana razlika za period 2010-2019. oko 77,5 miliona dinara. U programima Fonda, preneti sredstva iz prethodnih godina nisu beležena, niti planirana kao prihod Fonda.

U prvih osam godina perioda, rashodi su uvek bili niži od prihoda od naknada, i do kraja 2017. godine nagomilana razlika bila je veća od 103 miliona dinara. Tek u poslednje dve godine, nagomilana razlika se smanjila, jer su jedino tada rashodi bili veći od tekućih prihoda. Napominjemo da su u završnom računu za 2018. godinu zabeleženi neobično visoki rashodi Fonda (61,3 miliona dinara), koji u Programu nisu ni planirani (plan je bio 26,1 milion dinara), niti u izveštaju pomenuti (tu je podatak 28,2 miliona dinara), što podstiče razmišljanje da

su Fondu knjigovodstveno pridodati neki drugi rashodi (pre svega, nema objašnjenja za 32,5 miliona dinara za „upravljanje otpadnim vodama“ – zgrade i građevinski objekti). Što se tiče 2019. godine, rashodi su bili veći od prihoda ne zato što su oni bili visoki, već zato što su prihodi bili izraženo niski (samo 15,5 miliona dinara).

Nenamensko korišćenje sredstava Fonda

U poslednjih deset godina, zabeleženi rashodi Fonda za zaštitu životne

sredine opštine Beočin iznosili su oko 283,3 miliona dinara. Međutim, to ne znači da je ovaj iznos u celosti korišćen za aktivnosti koje doprinose zaštiti životne sredine. Jedan značajan deo novca je potrošen kroz Fond, ali u svrhe koje ne pripadaju životnoj sredini, ili je njihova pripadnost ovoj oblasti upitna. Kao kriterijum za određivanje pripadnosti oblasti zaštite životne sredine koristili smo opis aktivnosti koje su u Pravilniku o standardnom klasifikacionom okviru i kontnom planu navedene pod funkcijom 500 – Zaštita životne sredine.

Nedovoljna transparentnost i međusobna neusaglašenost dokumenta u opštini Beočin, napravila je poteškoće i tokom ovog dela analize. U završnim računima, programske aktivnosti prikazane su uopšteno (na primer: održavanje javnih zelenih površina, zoohigijena, zaštita prirode, upravljanje otpadnim vodama), i samo po ekonomskim klasifikacijama (na primer: specijalizovane usluge, zgrade i građevinski objekti), ali bez detalja ili objašnjenja o kakvim se programima zaista radi. Čitanjem izveštaja, koji najčešće nisu usaglašeni sa završnim računima, delimično se može utvrditi koje su aktivnosti u pitanju:

- Čišćenje vodotoka i obala od otpadnog materijala: 4.277.914 dinara (2016);
- Zamena peska u peščanicima na dečjim igralištima: bez iznosa (2013);
- Uređenje dečjih igrališta: 235.000 dinara (2015) i 4.701.972 dinara (2016);
- Uništavanje komaraca, krpelja i glodara: 2.782.259 dinara (2013), 3.137.380 dinara (2014), 4.378.933 dinara (2015), 4.915.986 dinara (2016), 3.427.795 dinara (2017), 6.995.688 dinara (2018) i 7.935.351 dinar (2019);
- Specijalizovane usluge u oblasti životne sredine u zimskim uslovima: Troškovi štaba za praćenje vremen-

Tabela 3.		
Godina	Iznos nenamenskih rashoda (po Izveštaju o korišćenju)	Ukupni rashodi Fonda (po Izveštaju o korišćenju)
2013.	18,6 miliona dinara	39.548.100
2014.	10 miliona dinara	30.894.000
2015.	11,1 miliona dinara	30.110.557
2016.	24,2 miliona dinara	44.016.946
2017.	4 miliona dinara	19.906.595
2018.	10,3 miliona dinara	28.216.643
2019.	8 miliona dinara	20.305.988

skih uslova, nabavka materijala za obezbeđivanje prohodnosti na putevima, obezbeđivanje podataka o vremenskim uslovima i prognozama nadležnih institucija, angažovanje mehanizacije na obezbeđenju nesmetanog kretanja stanovništva: 10.537.613 dinara (2013) 6.866.050 dinara (2014), 6.474.803 dinara (2015) i 2.223.544 dinara (2016);

- Izgradnja „Staze zdravlja“: 5.239.908 dinara (2013) i 1.944.000 dinara (2016);
- Saniranje jame za uginule životinje: 190.800 dinara (2016);
- Uklanjanje animalnog otpada, hvatanje pasa lualica i hladnjača za uginule životinje: 478.800 dinara (2017) i 4.290.137 dinara (2018);
- Izrada projekta sanacije klizišta MZ Rakovac: 540.000 dinara (2016);
- Izgradnja i rekonstrukcija bunara: 5.396.930 dinara (2016).

Neke od pobrojanih aktivnosti, na neki način i u izvesnoj meri, doprinose kvalitetu i zaštiti životne sredine, ali suštinski to nisu projekti životne sredine. U Pravilniku o standardnom klasifikacionom okviru i kontnom planu, ove aktivnosti pripadaju drugim oblastima, kao što su razvoj zajednice (funkcija 620), poljoprivrede (funkcija 421), vodosnabdevanje (funkcija 630), civilna zaštita (funkcija 320), ili višenamenski razvojni projekti (funkcija 474). Zato se ne mogu sprovesti kroz fond za zaštitu životne sredine i ne mogu se finansirati iz eko-naknada. Smisao ovih

naknada jeste da se otklone ili ublaže posledice delovanja zagađivača, koji naknadu i plaćaju.

U tabeli 3 su dati rashodi na ove aktivnosti, u odnosu na ukupne rashode Fonda.

Ista praksa, da se značajni iznosi planiraju i kroz Fond za zaštitu životne sredine troše u svrhe koje nisu u vezi sa ovom oblašću, uočljiva je u oko 60% lokalnih fondova u Srbiji. Na taj način je od 2010. godine, u svim opštinama i gradovima potrošeno oko 100 miliona evra (do 1,5 milijardi dinara godišnje). Na veliki broj ovih aktivnosti, Ministarstvo zaštite životne sredine dalo je saglasnost.

Lokalna samouprava ima zakonsku obavezu da prati i kontroliše kvalitet vazduha, a zbog postojanja značajnih zagađivača, u opštini Beočin postoji i potreba za tom aktivnošću. I pored toga, praćenje kvaliteta vazduha je prvi i do sada jedini put planirano u programu Fonda za 2019. godinu. Već u programu za 2020. godinu, ova aktivnost je izostavljena.

Zaključak

U opštini Beočin postoje značajni problemi sa korišćenjem sredstava Fonda za zaštitu životne sredine. Prihodi od „eko“-naknada su skoro svake godine veći od izvršenih rashoda, tako da se deo novca koristi mimo Fonda, u druge svrhe. Čak i ona sredstva koja su utrošena kroz Fond, u značajnom iznosu su korišćena za aktivnosti koje ne pripadaju oblasti zaštite životne sredine. Dokumenti koji sadrže podatke o rashodima Fonda su međusobno neusaglašeni. Lokalna samouprava iz Fonda ne finansira monitoring vazduha, iako za tom aktivnošću postoji izražena potreba. ■

ANKETA ŠTA KAŽU GRAĐANI BEOČINA

Razgovarali smo sa žiteljima Beočina o stanju životne sredine, pitali smo ih da li ima zagađivača, kako se nose sa time, šta im smeta, te da li znaju šta je i kako se troši „zeleni dinar“ koji je namenjen očuvanju i unapređenju životne sredine.

Matija Babić, student

- U Beočinu postoji decenijski problem zagađenja vazduha zbog Cementare „Lafarž“. Posebno se o nama pričalo nedavno, u vreme vanredne situacije, kada smo se našli na mapi najzagađenijih među svetskim gradovima. To nije problem samo naše opštine, posledice se oseće kako na

sremskoj tako i na bačkoj strani Dunava. Bilo je godina kada se to manje osetilo, verovatno je i inspekcijaska kontrola bila češća. Prvih godina kada je fabrika privatizovana, Francuzi su vodili računa o svakom koraku. Napravljen je sportski teren u neposrednoj blizini fabrike, ulagano je u mesto. Poslednjih godina sve je „opuštenije“.

Čuo sam za zeleni dinar, ali je problem što je malo mojih sugrađana upoznato da se novac izdvaja za ekologiju i da bi trebali da i mi na neki način predložimo učestvujemo u njegovom trošenju. Prvo bi trebalo primorati nadležne i vlasnike cementare da trajno reše problem zagađenja. Kada je vazduh zagađen i voda je ugrožena, a onda i cela okolina.

Ivana Stefanović, knjigovođa

- Problem divljih deponija nije zaobišao ni nas. Navike bacanja smeća što bliže mestu gde živimo prisutne su i kod nas. Bilo je inicijativa da se deponije uklone i akcija koje su sprovedene. Ubrzo po čišćenju smeće je ponovo bacano, a gomile su, čini se, bivale sve veće.

Pretpostavljam da postoji „zeleni dinar“, kao i u drugim opštinama ali mi nije poznato koliko iznosi i gde se usmerava. Čini mi se kao da se vraćamo u prošlost i kada govorimo o zagađenju vazduha u Opštini Beočin.

Sreten Frančić, pecaroš

- U Beočinu bi se moglo lepo i zdravo živeti. Mi smo na obroncima Nacionalnog parka „Fruška gora“ i imamo svoj

komad lepog Dunava. Apsurd je da usred Nacionalnog parka radi najveći zagađivač kao što je cementara. Zeleni dinar bi mogao biti uloženi u adekvatne prečištače i filtere za otpadne vode. Često vidim naftne mrlje u Dunavu, a posebno me razljuti smeće koje pliva rekom dok

Mileva Sarić, domaćica

pecam. Države i gradovi koji su uz Dunav nemaju ni malo odgovornosti za smeće i otpadne vode. Kao da reka nije njihova i da će sve otići od njihove zemlje. Deo zelenog dinara bi mogli ubaciti u kasu za Dunav.

što je neophodno, a zaboravljaju da im je zdravlje ozbiljno ugroženo. Stvaranjem čiste sredine mnogi bi progledali i prodisali. Svaki stanovnik Beočina trebalo bi da zna gde se troši „zeleni dinar“. Tek kada se ljudi ujedine može se očekivati pomak.

Sretenka Ilić, prodavačica

- O ekologiji i zaštiti se govori pred izbore i kada se dogodi veće zagađenje koje se ne može sakriti, poput onog kada je u toku vanredne situacije Beočin bio u žiži pažnje zbog ozbiljnog zagađenja vazduha. Kod nas se u 21. veku još uvek govori o izgradnji kanalizacione mreže i

zameni starih cevi kojima se transportuje pijaća voda. Priroda koja nas okružuje trpi i smeće koje se gomila. Izletnici, turisti, ali i domaće stanovništvo je zaslužno za zagađenje. Ne prolaze vozila JKP „Čistoće“ kroz šume i ne sakupljaju smeće, to radimo mi koji hranu nosimo sa sobom. Pravo i smisleno korišćenje „zelenog dinara“ i kažnjavanje onih koji ne vode brigu o životnoj sredini jedini su potezi koji bi mogli sačuvati prirodu.

BILJANA KRUPINSKI

Projekat „Finansiranje životne sredine iz ‘zelenih’ fondova u lokalnim samoupravama u Republici Srbiji“ sufinansiran je iz budžeta Republike Srbije - Ministarstva kulture i informisanja. Stavovi izneti u podržanom medijskom projektu nužno ne izražavaju stavove organa koji je dodelio sredstva.